

За отговорността на търговските дружества, участващи в преобразуване, спрямо кредиторите и субективните предели на изпълнителния лист

**гл. ас. д-р Александър Александров
Юридически факултет при ПУ „Паисий Хилендарски“**

Увод

Търговският закон регламентира няколко форми на преобразуване на търговски дружества, които трудно могат да бъдат подведени под една обща дефиниция. Поради тази причина и законът не дава дефиниция на понятието преобразуване, а посочва правните последици на различните регламентирани форми (чл. чл. 262 – 262г, 264, 265 ТЗ). Всички те имат общи черти, но същевременно се различават съществено по своя фактически състав¹. Във всички случаи на преобразуване обаче се касае за сложен и смесен фактически състав, в резултат на който преминават права и задължения (би могло да са само права или само задължения) от едно дружество към друго дружество или към едноличния собственик на капитала (в хипотезата на преобразуване по чл. 265 ал. 1 ТЗ). При всички форми на преобразуване се осъществява някакъв вид правоприемство – било то универсално или частно. При повечето форми на преобразуване възникват и нови членствени правоотношения спрямо дружеството-приемник. Важна особеност на преобразуването е факта, че то се провежда без участието на кредиторите на участващите в преобразуването дружества и без законодателят да е предвидил възможност те да могат да се противопоставят на процеса на преобразуване. Същевременно обаче прехвърлянето на права от преобразуващото се дружество към друг правен субект води до намаляване на имуществото на преобразуващото се дружество, а съгласно чл. 133 ЗЗД цялото имущество на едно лице служи за обезпечение на неговите кредитори. От друга страна, прехвърлянето на задължения може да доведе до увеличаване на пасива на дружеството-правоприемник, което да увреди неговите кредитори, когато то е съществуващо дружество към момента на преобразуването. Освен това при вливане, сливане, разделяне и промяна на правната форма, самото преобразуване води до прекратяване без ликвидация на преобразуващото се дружество, което може да има свои кредитори, на които да дължи. Прекратяването настъпва независимо от волята на кредиторите и без

1 Виж Голева, П. Търговско право. Търговци. София, Нова звезда, 2018, с. 391 и сл.

да имат те възможност да се противопоставят на това. Тези факти създават необходимостта кредиторите да бъдат защитени².

1. Очертаване на проблема

С чл. 263л, ал. 1 и ал. 2 ТЗ³ законодателят е предвидил солидарна отговорност за участващите в преобразуване чрез **разделяне и отделяне** дружества, като по този начин е предоставил възможност на кредиторите да решат дали да потърсят вземането си от преобразуващото се дружество (в случай, че то не се прекратява в резултат на преобразуването) или да насочат претенцията си към едно или повече от дружествата-правоприемници. Кредиторът би могъл сам да реши спрямо кого да инициира процесуални действия за защита на вземането си. Възможно е обаче кредиторът преди преобразуването вече да е провел успешно процесуални действия за защита на вземането си срещу преобразувалото се дружество-длъжник и вече да се е снабдил с изпълнителен лист срещу него, било по общия исков ред или по реда на заповедното производство. Възниква въпросът допустимо ли е да се пристъпи към принудително изпълнение срещу дружество-правоприемник на основание вече издаденият в полза на кредитора изпълнителен лист срещу преобразувалото се дружество с оглед на очертаните в чл. 429 ГПК субективни предели на изпълнителния лист. Как се прилага предвидената в чл. 263л, ал. 1 и ал. 2 солидарна отговорност. Ако приемем, че е недопустимо такова принудителното изпълнение срещу дружество-правоприемник, то това би означавало, че кредиторът ще трябва да проведе ново осъдително производство, в което да се снабди с изпълнително основание и нов изпълнителен лист срещу дружество-правоприемник. Ами ако след приключване на този процес, който може да продължи доста дълго време, това дружество отново прехвърли имуществото си чрез преобразуване към друго дружество-правоприемник. Това означава ли, че кредиторът ще трябва да проведе ново осъдително производство срещу новото дружество-правоприемник. Ами ако недобросъвестния длъжник проведе каскадно множество преобразувания след приключване на всеки осъдителен процес. Допустимо ли е съдебният изпълнител да предприеме изпълнителни действия срещу дружество-правоприемник, при положение че то не е посочено като длъжник в изпълнителния лист. Кредиторът би могъл да наложи обезпечителни мерки върху имуществото на преобразуващото се дружество-длъжник в хода на исковия процес или дори преди образуването му по реда на обезпечаването на бъдещ иск (чл. 389 и сл. ГПК). При наложени обезпечителни мерки това имущество ще се счита за имущество на

2 Повече относно необходимостта за защита на кредиторите при преобразуване виж Григоров, Гр. Вливане и сливане на търговски дружества. София, Феня, 2001, с. 262.

3 Всички посочени по-долу разпоредби на закона без посочване на нормативния акт са от Търговския закон.

преобразуващото се дружество и след преобразуването (чл. 452, ал. 1 ГПК). Означава ли обаче това, че кредиторът няма да може да насочи принудителното изпълнение срещу друго имущество на дружеството-правоприемник извън това върху което са наложени обезпечителните мерки. От друга страна, преобразуващото се дружество-длъжник може да не разполага след преобразуването с никакви активи, но солидарната отговорност на дружеството-правоприемник принципно дава възможност претенцията на кредитора да бъде насочена срещу друго негово имущество, което не е придобито от преобразуващото се дружество. Ще може ли съдебният изпълнител да проведе принудително изпълнение срещу друго имущество на дружеството-правоприемник, което то е придобило след преобразуването, като се обоснове с предвидената в чл. 263л, ал. 1 и ал. 2 солидарна отговорност. Какъв е размерът на тази солидарна отговорност? Законосъобразни ли биха били извършените изпълнителни действия срещу дружеството – правоприемник, след като то не е посочено като длъжник в изпълнителния лист и не е сред предвидените в чл. 429 ГПК лица, спрямо които се разпростират субективните предели на изпълнителния лист? Възниква и въпросът какво е правното положение на дружеството-правоприемник в рамките на изпълнителния процес – дали то има качеството на (солидарен) длъжник или на трето лице, в случай че срещу прехвърленото му или придобито след преобразуването имущество все пак бъде проведено принудително изпълнение. Правното положение на дружеството-правоприемник в изпълнителния процес, неговото процесуално качество на длъжник или трето лице, ще определи и процесуалните му права и процесуалния ред за неговата защита. В съдебната практика се приема, че под понятието „трето лице, чието право е засегнато от изпълнението“ по смисъла на чл. 440 и чл. 435, ал. 4 ГПК се разбира всяко лице, което не е страна в производството по принудително изпълнение (взискател или длъжник) и спрямо което издаденият изпълнителен лист не разпростира своите субективни предели. Трети лица за изпълнителното производство са тези извън субективните предели на изпълнителния лист, чиято правна сфера е засегната от изпълнителните действия. По аргумент за противното, лицата, които по силата на изрична разпоредба са обвързани от субективните предели на издадения изпълнителен лист, нямат качеството на трети лица за изпълнителното производство⁴. **Разпоредбата на чл. 429 ГПК не предвижда действие на изпълнителния лист спрямо универсални правоприемници, различни от наследниците по**

4 Така Авторски колектив. Граждански процесуален кодекс. София, ИК Труд и право, 2012 г., с. 999; Сталев, Ж (Авторски колектив). Българско гражданско процесуално право. Девето преработено и допълнено издание. Първо по новия ГПК, София, Сиела, 2012 г., с. 1191. Така и т. 2 от Тълкувателно решение № 4/2017 г., постановено на 11.03.2019 г., ОСГТК, ВКС.

смисъла на Закона за наследството, както и спрямо частните правоприемници на длъжника.

2. За солидарната отговорност по чл. 263л, ал. 1 и ал. 2 ТЗ на новоучредените и приемащите дружества при разделяне и отделяне⁵

Преобразуването като фактически състав винаги е свързано с прехвърляне на права и/или задължения от преобразуващото се дружество към дружество-правоприемник или към едноличния собственик на капитала в хипотезата на чл. 265 ТЗ. Прехвърлянето на права води до намаляване на имуществото, което служи за обезпечение на вземанията на кредиторите. Ако към дружеството-правоприемник се прехвърлят задължения, то това води до смяна на длъжника, което се осъществява без да се изисква съгласие на кредиторите. Съгласно чл. 102 ЗЗД заместването на един длъжник с друг може да се осъществи само със съгласие на кредитора. Поради тази причина, за да защити интереса на кредиторите, с разпоредбите на чл. 263л, ал. 1 и ал. 2 законодателят е въвел солидарна отговорност на преобразуващото се дружество и дружествата-правоприемници при разделяне и отделяне. Тази солидарна отговорност възниква *ex lege* директно по силата на закона. Преобразуването като правоогасяващ и едновременно с това правопораждащ фактически състав наподобява встъпване в дълг или заместване в дълг (съответно в хипотезата на отделяне, когато преобразуващото се дружество-длъжник продължава да съществува и в хипотезата на разделяне, когато преобразуващото се дружество се прекратява без ликвидация). Встъпването в дълг на основание чл. 101 ЗЗД може да се осъществи по съглашение само с длъжника, тъй като то изцяло ползва кредитора и не е свързано с намаляване на имуществото на длъжника. Заместването в дълг обаче, на основание чл. 102 ЗЗД, изисква съгласие на кредитора, защото отпада задължението на стария длъжник и той се замества с нов длъжник, а за кредитора не е еднозначно кой ще му бъде длъжник с оглед на неговата платежоспособност. Затова заместването в дълг засяга пряко интереса на кредитора и изисква неговото съгласие. При преобразуване чрез разделяне или отделяне обаче задължението към кредитора може да се прехвърли от преобразуващото се дружество-длъжник на друго дружество без да се изисква съгласие на кредиторите и дори против тяхната воля. За да защити интереса на кредиторите, с разпоредбата на чл. 263л, ал. 1 законодателят е предвидил солидарна отговорност на всички дружества участващи в преобразуването за задълженията на преобразуващото се дружество, възникнали до датата на вписване на преобразуването, независимо дали конкретното задължение е разпределено с договора или плана за преобразуване на определено дружество-правоприемник или е останало в патримониума на преобразуващото се

5 По-нататък ще наричам за краткост новоучредените и приемащите дружества с общото название дружества-правоприемници.

дружество, когато то не се прекратява. Съгласно чл. 263л, ал. 1, изр. второ, ако едно задължение е разпределено с договора или плана за преобразуване, то приемащото дружество отговаря за него изцяло, независимо от размера на получените при преобразуването права. Когато едно задължение не е разпределено на дружество-правоприемник, а е останало в правната сфера на преобразуващото се дружество, интересите на кредиторите отново са застрашени. Преобразуването обикновено е свързано с намаляване на активите на преобразуващото дружество чрез прехвърлянето им към дружество-правоприемник и това допълнително изисква да се даде защита на кредиторите. Конкретно задължение може да не е разпределено и поради пропуск (умишлен или не) и то в хипотезата на разделяне, когато преобразуващото се дружество се прекратява. Затова с чл. 263л, ал. 2 законодателят е предвидил правото на кредитора да търси изпълнение на цялото си вземане солидарно от всички участващи в преобразуването дружества⁶.

Размерът на солидарната отговорност на дружествата-правоприемници спрямо кредиторите на преобразуващото се дружество е различен в зависимост от това дали конкретното задължение е разпределено с договора или плана за преобразуване или не. В случай, че задължението е разпределено, кредиторът може да търси изпълнение на цялото задължение от дружеството-правоприемник на задължението, а от останалите участващи в преобразуването дружества може да претендира вземане до размера на получените от тях права (чл. 263л, ал. 1, изр. 2)⁷. Това правило се прилага както при разделяне, така и при отделяне. Законодателят е предвидил по-тежка отговорност за дружеството-правоприемник, което се е съгласило да поеме конкретното задължение с договора за преобразуване или на което е разпределено с плана за преобразуване. Останалите дружества отговарят до размера на получените права, аналогично на отговорността на приобретателя на търговско предприятие по чл. 15 ТЗ, който отговаря до размера на получените от него права. При преобразуване чрез отделяне, когато преобразуващото се дружество не се прекратява, то продължава да отговаря за задълженията си в пълен размер.

Разпоредбата на чл. 263л, ал. 1 не очертава ясно правила за уреждане на вътрешните отношения между солидарните длъжници, както това е сторено в чл. 263л, ал. 2, но следва да се приеме, че всяко дружество-правоприемник на което не е разпределено задължението, но го е изпълнило (било то и частично до

6 Повече по този въпрос виж: Колев, Н. Относно солидарната отговорност при разделяне и отделяне на търговски дружества (чл. 263л, ал. 1 и 2 ТЗ). В: Търговско и облигационно право. ИК Труд и право, 2013, № 5.

7 Размерът на получените права като стойност може да се променя в зависимост от момента към който се оценяват. Следва да се приеме обаче за целите на разпоредбата на чл. 263л, ал. 1, че това е моментът на вписване на преобразуването в търговския регистър.

размера на получените права), има право на регресен иск за всичко което е дало срещу дружеството-правоприемник, на което е било разпределено задължението и няма право на иск срещу останалите солидарно отговорни дружества-правоприемници⁸.

В случай на неразпределено вземане при *разделяне*, всяко едно от участващите в преобразуването дружества отговаря солидарно и неограничено за задълженията на преобразуващото дружество и в случай, че изпълни задължението има право на регресен иск срещу всеки от останалите солидарни длъжници, пропорционално на припадащата им се според договора или плана за преобразуване чиста стойност на имуществото (чл. 263л, ал. 2)⁹. Буквалният прочит на чл. 263л, ал. 2 сочи, че това правило се прилага само при разделяне и причината за това е, че преобразуващото се дружество се прекратява. С други думи, ако при *отделяне* едно задължение не е прехвърлено с договора или плана за преобразуване, то ще се дължи от преобразуващото се дружество в пълен размер и от солидарно отговорните дружества-правоприемници при границите на отговорност по чл. 263л, ал. 1 т.е. до размера на получените от тях права. По-различно тълкуване на чл. 263л, ал. 1 е направено в съдебната практика¹⁰. Съдебните състави разглеждали спора извеждат аргумент от систематичното място на изр. 1 от чл. 263л, ал. 1 и са приели, че разпоредбата следва да се разбира, като уреждаща вътрешните отношения между солидарните длъжници, а не като ограничаваща пълната им отговорност спрямо кредитора, тъй като противното би противоречало на основния принцип при преобразуване - правата на кредиторите да не бъдат накърнени от самото преобразуване. С други думи, съдът е приел, че кредиторът може да търси цялото си вземане от което и да е от участващите в преобразуването дружества, независимо от обема на правата, които всяко едно от тях е придобило в резултат на преобразуването и независимо на кое от дружествата е разпределено вземането, а след това дружеството-правоприемник изпълнило задължението има регресни права спрямо останалите дружества-правоприемници до размера на правата придобити от всяко едно от тях¹¹. Считаю това тълкуване за неправилно и този извод се налага при съпоставка на текстовете на чл. 263л, ал. 1 и ал. 2 и особено като се разгледа

8 Така Калайджиев, А. Преобразуване на търговски дружества. София, ИК Труд и право, 2005, с. 236 – 237.

9 Правилото на чл. 263л, ал. 2, изр. 2 е в отклонение на общите правила за солидарната отговорност по чл. 127 ЗЗД. Виж Колев, Н. Пак там.

10 Виж Решение № 595 от 24.03.2015 г. по в. г. д. № 57/2015 г. на Софийски апелативен съд, Търговска колегия; Решение № 78 от 10.7.2017 г. на ВКС по т. д. № 843/2016 г.; Решение № 3705 от 02.12.2016 г. по гр. дело 12513/2013 г. по описа на Районен съд – Пловдив.

11 Това тълкуване на закона дава по-голяма защита на кредиторите, но мисля че е *contra legem*. Текстът на чл. 263л, ал. 1 съответства на чл. 12, ал. 3 и ал. 7 от Директива 82/891/ЕИО относно разделянето (Шеста директива), където много ясно е обяснен смисълът на разпоредбата.

систематичното място на двете алинеи. В ал. 2 е посочено ясно, че отговорността е солидарна и **неограничена**, което липсва в текста на ал. 1. Текстът на чл. 263л, ал. 1, изр. 2 **ограничава** размера на солидарната отговорност, в противовес на понятието „неограничена“ използвано в ал. 2¹². Освен това не е справедливо да възложим на дружеството-правоприемник по-голяма по размер отговорност от размера на правата които е придобило, при положение че не е придобило конкретното задължение¹³. Това би било донякъде оправдано само в случай, че преобразуващото се дружество е прекратено (например при разделяне) и конкретно задължение не е било въобще разпределено с плана или договора за преобразуване на никое от дружествата-правоприемници. Затова и законодателят е въвел нормата на чл. 263л, ал. 2. По изричен текст на закона (чл. 263л, ал. 1) разпределеното задължение обуславя отговорността за изпълнение в пълен размер от приемащото задължението дружество без обаче да освобождава от отговорност останалите участващи в преобразуването. Правата на всяко от тях обаче са гарантирани от утвърдената граница на отговорността – до размера на придобитите права – чл. 263л, ал. 1, изр. второ. Тази отговорност отпада едва при погасяване на задължението на преобразуващото се дружество. Утвърдената граница на отговорността налага да се държи сметка за придобитите права при разпределението, като дружествата-правоприемници следва да отговарят към кредиторите до размера на получените права. Така предвидената граница в пълнота гарантира достойния за защита интерес на приемащото дружество. Отговорността за чуждия дълг в случая е обусловена от получените права¹⁴. Докато съществува каквато и да било част от неудовлетвореното вземане, солидарността овластява кредитора да търси от всяко едно от дружествата, участващи в преобразуването сума в рамките на припадащата му се част от придобитото имущество. С други думи, солидарността между всички участващи в преобразуването е налице докато

12 Така Голева, П. Цит съч., с. 441, и Калайджиев, А. Цит. съч., с. 236.

13 Ако трябва да илюстрирам с пример смисъла на чл. 263л, ал. 1, той би изглеждал по следния начин: Кредитор има вземане от преобразуващото се дружество в размер на 500 лева. Преобразуващото се дружество притежава налични пари в размер на 1000 лева. В резултат на проведено отделяне чрез учредяване притежаваните от преобразуващото се дружество пари се прехвърлят към две новоучредени дружества. Първото придобива 900 лева, а второто – 100 лева. Кредитора би могъл да претендира изпълнение на цялото си вземане от 500 лева солидарно от двете дружества, но до размера на получените от всяко едно дружество права. При предявен осъдителен иск за 500 лева срещу двете дружества солидарно съдът следва да осъди първото дружество да заплати на кредитора 500 лева, второто да заплати 100 лева. Искът срещу второто дружество за частта над 100 лева до 500 лева следва да бъде отхвърлен като неоснователен, защото то не дължи на кредитора сума, надхвърляща размера на правата, които е придобило, или с други думи сума, надхвърляща получената в размер на 100 лева.

14 Така Решение № 566 от 14.03.2018 г. по т. д. № 2891/2016 г. на ТО, VI-13 състав, на Софийски градски съд.

вземането не бъде погасено изцяло. Разпределението на конкретно задължение, съответно липсата на такова придобива, значение във вътрешните отношения. Участникът в преобразуването, придобил пълния размер на задължението съгласно договора или плана за преобразуване, дължи да възмезди останалите за евентуално извършените от тях плащания в погашение на неговото задължение, а те от своя страна нямат регресни иски помежду си, а само спрямо дружеството, на което е разпределено задължението (чл. 263л, ал. 1). Регресни иски помежду си имат само дружествата участващи в преобразуване чрез разделяне, на основание чл. 263л, ал. 2, когато определено задължение не е било разпределено с плана или договора за преобразуване.

Солидарната отговорност на дружествата-правоприемници обаче може да се ангажира само за задължения на преобразуващото се дружество, възникнали до датата на преобразуването. Важно е да се отбележи, че става дума за всички възникнали до датата на преобразуване задължения, независимо дали към тази дата вземанията са станали изискуеми или не. Това е датата на вписване на преобразуването в търговския регистър, което вписване има конститутивно действие (чл. чл. 263ж, 264з, 265б). В тази връзка бих искал да обърна внимание на Решение № 78 от 10.07.2017 г. по к. т. д. № 843/2016 г., ВКС, I ТО, което на пръв поглед изглежда да е постановено в съответствие с буквата на закона. Независимо от това не го намирам за справедливо. В това решение ВКС приема, че неустойката за забавено изпълнение по сключен преди преобразуването договор, ще се дължи само от преобразуващото се дружество, ако неизпълнението на договора е възникнало след вписване на преобразуването и задължението не е било прехвърлено към някое от приемащите дружества. Неустойката като акцесорно задължение възниква в зависимост от неизпълнение на главното задължение. ВКС приема, че когато неизпълнението на договора сключен преди преобразуването е настъпило след преобразуването, то и задължението за плащане на неустойка е възникнало след преобразуването и за него ще отговаря само преобразуващото се дружество, ако не е прекратено. На пръв поглед това становище съответства на разпоредбата на чл. 263л, ал. 1. В същото време обаче, то влиза в пряко противоречие с принципа за защита на кредиторите, чиито интереси биха могли да бъдат засегнати от преобразуването. Ако в резултат на преобразуването, преобразуващото се дружество е останало без активи, не би било справедливо да лишим кредитора от правото да потърси вземането си от дружеството-правоприемник, каквато е основната идея на чл. 263л, ал. 1 и ал. 2. Кредиторият е разчитал, че ще може да удовлетвори и евентуалното си вземане за неустойка от това имущество, от което след преобразуването ще се окаже лишен. Друга подобна хипотеза е за вземането за мораторна лихва по чл. 86 ЗЗД, което също би могло да възникне при забава, настъпила след вписване на преобразуването. Затова считам, че чл. 263л, ал. 1 следва да се тълкува разширително, като се признае правото на кредитора да

ангажира солидарната отговорност на дружество-правоприемник за **всички вземания, произтичащи от юридически факти, възникнали преди вписване на преобразуването** в търговския регистър.

При разделяне, всички права и задължения на преобразуващото се дружество се прехвърлят към дружествата-правоприемници. Съгласно чл. 263л, ал. 2, ако едно задължение не е разпределено, то всички дружества отговарят солидарно и неограничено спрямо кредитора, което означава, че по същия начин следва да отговарят и за неустойката за неизпълнение – солидарно и неограничено, а във вътрешните отношения пропорционално на получената чиста стойност на имуществото. Ако задължението е разпределено при разделяне, дружествата-правоприемници ще отговарят за евентуална неустойката по правилата на чл. 263л, ал.1, като дружеството на което е прехвърлено задължението ще отговаря за целия размер на неустойката, а останалите до размера на получените права. Дружество, на което не е било разпределено неизпълненото задължение, но е платило неустойката, ще разполага с регресен иск срещу дружеството, на което задължението е било разпределено с договора или плана за преобразуване.

3. За процесуалния ред за ангажиране на солидарната отговорност по чл. 263л, ал. 1 и ал. 2

В случай на неизпълнение на едно вече изискуемо вземане кредиторът може да предяви иск пред съда или да подаде заявление по реда на заповедното производство, за да се снабди с изпълнително основание и изпълнителен лист. Ако в хода на висящо съдебно производство ответното дружество-длъжник бъде преобразувано чрез *разделяне* или *отделяне*, съдът е длъжен да конституира служебно като ответници всички участващи в преобразуването дружества (чл. 263и, ал. 7), а ако преобразуващото се дружество се прекрати, то ще бъде заличено като страна в процеса. При *вливане* и *сливане* съдът ще конституира правоприемника на основание чл. 227 ГПК. Ако кредиторът проведе успешно исково осъдително производство, той ще се снабди с изпълнително основание и изпълнителен лист срещу всички дружества-правоприемници и срещу преобразуващото се дружество, ако не е прекратено.

Правилата за процесуалното правоприемство по чл. 227 ГПК намират приложение и при заповедното производство, включително и правилото на чл. 263и, ал. 7 ТЗ и чл. 227 ГПК. С оглед краткия 3-дневен срок по чл. 411 ГПК за издаване на заповед за изпълнение, хипотезата на вписано преобразуване в търговския регистър през тези 3 дни е по-малко вероятна, но далеч не е невъзможна. Ако преобразуването бъде вписано в търговския регистър в периода между подаване на заявлението и издаване на заповедта за изпълнение, поради задължението на съда по чл. 263и, ал. 7 ТЗ за служебно

конституиране на правоприменниците, то би следвало заповедта за изпълнение да бъде издадена срещу всички тях солидарно, включително срещу преобразувалото се дружество, ако не е прекратено, като всички дружества бъдат осъдени за цялото задължение на преобразуващото се дружество, поради невъзможност да се събират доказателства. Разпоредбата на чл. 263и, ал. 7 се прилага с оглед процесуалната легитимация на страните, за която съдът следи служебно. Съдът в заповедното производство не следва да съобразява границите на отговорността по чл. 263л, ал. 1, тъй като те се отнасят до основателността на заявеното материално право, което не се проверява и установява от заповедния съд. Същевременно заявителят не може да измени размера на претенцията си посочена в заявлението за издаване на заповед за изпълнение. Може само да оттегли заявлението си, но ще изгуби внесената държавна такса. След като заповедта за изпълнение бъде връчена на участващите в преобразуването дружества, те ще могат да се защитят чрез възражение по чл. 414 ГПК срещу евентуално неправилно определяне от съда на размера на отговорността им, както и в хода на евентуален бъдещ установителен иск по чл. 422 ГПК, по който участващите в преобразуването дружества (включително преобразуващото се дружество, ако не е прекратено), ще бъдат конституирани като ответници.

При исково производство въпросът за размера на отговорността на всяко от участващите в преобразуването дружества може и трябва да бъде разгледан и съобразен от съда¹⁵. Това е въпрос свързан с основателността на иска и за да може съдът да се произнесе по него ще трябва да установи от събраните доказателства по делото или чрез служебна справка в търговския регистър, дали конкретното вземане на кредитора е разпределено или не с договора или плана за преобразуване. Ако при разделяне задължението не е разпределено, съдът ще приложи чл. 263л, ал. 2 и ще осъди солидарно и неограничено всички участващи в преобразуването дружества да изпълнят цялото задължение към кредитора¹⁶. Ако съдът установи обаче, че задължението предмет на съдебното производство е разпределено с договора или плана за преобразуване към конкретно дружество-правоприменник, то тогава съдът ще трябва да осъди дружеството-правоприменник на конкретното задължение и преобразувалото се дружество (ако не е прекратено) да го изпълнят изцяло и солидарно, а останалите дружества-правоприменници (ако има такива) ще трябва да ги осъди всяко едно от тях да изпълни само онази част от задължението, която е до размера на получените права (чл. 263л, ал. 1). Това изисква съдът да направи

15 Така Колев, Н. Цит. съч.

16 Същият би бил резултатът и при вливане и сливане, при които настъпва универсално правоприменство и дружеството-правоприменник придобива всички права и задължения и отговаря за тях изцяло.

преценка за размера на отговорността на всяко от участващите в преобразуването дружества, като прецени размера на придобитите от всяко дружество права, и да отхвърли като неоснователен иска над този размер. Ищците носят доказателствената тежест да докажат размера на получените права от всяко едно от дружествата-правоприемници. Размерът на предявеното вземане би могло да бъде по-малко от размера на получените от някое от дружествата-правоприемници права, при което тези дружества получили права в по-голям размер, ще следва да бъдат осъдени да заплатят солидарно цялото претендирано вземане, а дружествата получили права в по-малък размер от претендираното вземане, ще следва да бъдат осъдени да изпълнят солидарно с останалите дружества част от претендираното задължение до размера на получените от тях права. В случай, че преценката за размера на отговорността изисква специални знания, ако съдебното производство е исково, съдът би могъл и служебно да назначи вещо лице, на което да възложи изготвяне на съдебна експертиза.

В случай, че съдът не съобрази факта на настъпилото преобразуване и не конституира участващите в преобразуването дружества като ответници (съответно длъжници в заповедното производство), той ще постанови осъдително решение, заповед за изпълнение или заповед за незабавно изпълнение само срещу преобразувалото се дружество. Ако тези изпълнителни основания влязат в сила, кредиторът ще се снабди с изпълнителен лист само срещу преобразувалото се дружество. В случай, че преобразуващото се дружество-длъжник е прекратено в резултат на преобразуването, кредиторът няма да разполага с изпълнителен лист срещу дружествата-правоприемници, а само срещу прекратеното дружество.

В случай, че преобразувалото се дружество не е прекратено, кредиторът ще разполага с изпълнителен лист само срещу него, но не и срещу дружествата-правоприемници. Това произтича от необходимостта да има съответствие между длъжника посочен в изпълнителното основание и длъжника по изпълнителния лист.

При служебно конституиране на дружествата-правоприемници като ответници в исковото или длъжници в заповедното производство, съдът ще се произнесе с решение, заповед за изпълнение или заповед за незабавно изпълнение, с които ще осъди всяко едно от участващите в преобразуването дружества, включително и преобразувалото се дружество, ако не е прекратено. След като кредиторът вече се е снабдил с изпълнително основание, ще може да поиска от съда и издаване на изпълнителен лист срещу осъдените дружества. След това ще може да проведе принудителното изпълнение по реда на ГПК, тъй като ще разполага с изпълнителен лист, в който като длъжници са посочени

участвалите в преобразуването дружества, които са били посочени и в изпълнителното основание, поради конституирането им като страни в процеса.

4. Относно конституирането на дружествата-правоприемници като страни в изпълнителния процес и субективните предели на изпълнителния лист

Досега разгледахме хипотезата, при която преобразуването е вписано в търговския регистър в рамките на всяко съдебно производство, при което съдът е длъжен да конституира на основание чл. 263и, ал. 7 ТЗ служебно като ответници дружествата участващи в преобразуването. Възможно е обаче преобразуването да бъде вписано след приключване на съдебното производство и след като кредиторът се е снабдил вече с изпълнителен лист срещу преобразуващото се дружество. Тогава възниква въпросът би ли могъл кредиторът да предприеме изпълнителни действия срещу дружествата-правоприемници, при положение че те не са посочени като длъжници в изпълнителния лист. Съгласно чл. 429 ГПК субективните предели на изпълнителния лист се простират освен върху длъжника по изпълнителния лист и върху следните лица: 1) *наследниците и частните правоприемници на взискателя, както и върху поръчителя и платилия солидарен длъжник* 2) *наследниците на длъжника;* 3) *собствениците на ипотекирана или заложена вещ за обезпечаване на чуждо задължение, когато принудителното изпълнение е насочено върху тази вещ.* Последните, макар да не са посочени, като длъжници в изпълнителния лист, законът приравнява на „длъжници„ в изпълнителния процес, а не на „трети лица„ по смисъла на чл. 435, ал. 4 и чл. 440 ГПК, тъй като са обвързани от субективните предели на изпълнителния лист. След като изпълнителния лист има действие по отношение на тях, кредитор би могъл да предприеме изпълнителни действия върху тяхно имущество и те придобиват правното положение на длъжници в изпълнителното производство. **Проблемът обаче възниква от факта, че дружествата-правоприемници на преобразуващо се дружество не са посочени сред лицата, спрямо които се разпростират субективните предели на изпълнителния лист**¹⁷. Съгласно чл. 429 ГПК субективните предели на изпълнителния лист издаден срещу преобразуващото се дружество не се разпростират спрямо солидарно отговорните дружества-правоприемници. **Буквалният прочит на чл. 429 ГПК налага извода, че изпълнителни действия срещу тях не могат да се извършват**¹⁸. Следвайки буквата на закона, това означава, че кредиторът ще

17 Текстът на чл. 429 ГПК възпроизвежда на практика чл. 326 ГПК (отм.), който е претърпял много малко изменения от приемането му през 1952 г. Чл. 429 ГПК не съобразява сериозните изменения в Глава шестнадесета на ТЗ, влезли в сила от 01.01.2004 г.

18 Така Решение на Варненски окръжен съд от 02.07.2013 г. по в. гр. д. № 1981/2013 г., Гражданско отделение.

трябва да проведе ново съдебно производство срещу дружествата-правоприемници и да се снабди с изпълнително основание и изпълнителен лист срещу тях. Ами ако след провеждане на това ново съдебно производство, бъде извършено ново преобразуване на дружествата-правоприемници и тяхното имущество например бъде прехвърлено чрез ново преобразуване към други дружества-правоприемници. Това ще означава ли, че кредиторът ще трябва да провежда отново съдебно производство срещу новите дружества-правоприемници.

В свое решение ВКС прие, че наследниците по смисъла на чл. 429 следва да се приравнят на универсалните правоприемници на кредитор-юридическо лице и могат да се ползват от издаден в полза на праводателя си изпълнителен лист¹⁹. Това означава, че универсалните правоприемници могат да се ползват от изпълнителния лист издаден в полза на преобразувалото се дружество. По същата логика следва да приемем, че кредитор може да започне изпълнително производство срещу дружествата, които са универсални правоприемници на прекратено преобразувало се дружество. В решението си ВКС заявява, че е недопустимо разширително тълкуване на чл. 429 ГПК относно субективните предели на изпълнителния лист, но същевременно в този случай допуска прилагане по аналогия на основание чл. 46, ал. 2 от Закона за нормативните актове. Струва ми се обаче, че тезата за стриктното тълкуване и прилагането по аналогия в този случай някак си си противоречат, особено когато става дума за „предели на действие“. Съдът явно се е опитал да реши делото по „справедливост“ с оглед празнотата в чл. 429 ГПК по отношение на универсалните правоприемници, различни от наследници. **Наследяването може да бъде хипотеза на универсално правоприемство, но не може да се отъждествява с универсално правоприемство. Регламентираните в ТЗ форми на преобразуване, при които настъпва универсално правоприемство, не могат да бъдат определяни като наследяване²⁰. Затова е необходимо в чл. 429, ал. 2 ГПК да се предвиди възможност за привеждане на изпълнителния лист в изпълнение и срещу правоприемници на длъжника различни от наследници.** ВКС и законът обаче мълчат по въпроса дали изпълнителен лист издаден срещу преобразувало се дружество длъжник, може да се приведе в изпълнение срещу приемащите дружества, които са негови частни правоприемници. Законът не предвижда действие на изпълнителния лист

19 Решение № 71/24.07.2019 г. по дело № 2576/2018 г. на ВКС, ГК, III г. о.

20 В някои съдебни решения, които коментират субективните предели на изпълнителния лист, наследниците се отъждествяват неправилно с универсални правоприемници. Наследникът, който придобива по силата на завет конкретна вещ, е частен правоприемник. От друга страна, освен наследяването по закон, съществуват и други форми на универсалното правоприемство, които не са предвидени в чл. 429 ГПК. Такива са различните форми на преобразуване, при които настъпва универсално правоприемство.

спрямо частните правоприменители на длъжника, а само спрямо частните правоприменители на кредитора. Ако следваме логиката на решението на ВКС, следва да приемем, че изпълнителният лист може да се приведе в изпълнение и срещу частните правоприменители на длъжника, защото заветникът има и качеството на наследник.

Как е решен въпросът в ДОПК относно публични вземания? Съгласно чл. 124 ЗКПО при преобразуване на търговски дружества новоучредените или приемащите дружества са солидарно отговорни за данъчните задължения на преобразуваните се дружества, но до размера на получените права. Съдържанието на този законов текст е аналогичен на текста на чл. 263л, ал. 1 и чл. 15 ТЗ. Съгласно чл. 210, ал. 1 ДОПК страни в производството за принудително изпълнение по реда на ДОПК са: 1) публичният взыскател; 2) длъжниците или техните наследници и **правоприменители**, както и третите лица, отговарящи за плащането на задължението на длъжника; 3) третите лица със самостоятелни права върху обекти на изпълнението; 4) обезпечените кредитори. Ако направим сравнение между така очертаната кръг от субекти-страни в производството по принудително изпълнение по реда на ДОПК и кръга от лица, които се обхващат от субективните предели на изпълнителния лист по чл. 429 ГПК, се установява, че кръга на длъжниците по ДОПК е разширен с кръга на **правоприменителите** – субекти, които не са посочени в чл. 429, ал. 2 ГПК. Трябва да се отбележи, че ДОПК разграничава наследниците от правоприменителите като различни групи правни субекти, което намирам за абсолютно правилно.

Не споделям изразеното в доктрината мнение, че кръга на лицата посочени в чл. 429 ГПК спрямо които изпълнителният лист може да бъде приведен в изпълнение, не е изчерпателен²¹. Разпоредби, чиято цел е да определят „предели на действие“ трябва да се тълкуват стриктно. Съдебният изпълнител може да приведе в изпълнение изпълнителния лист само срещу посочения в него длъжник и по изключение срещу лицата посочени в чл. 429, ал. 2 и ал. 3 ГПК. Страни в изпълнителния процес са само тези лица, които изпълнителният лист сочи като кредитор и длъжник. Принудителното изпълнение не може да бъде предприето и осъществено срещу лица, които не са посочени като длъжници в изпълнителния лист, освен в случаите, при които това е изрично е предвидено в закона²². Тези случаи са уредени в норми-изключения, които не подлежат на разширително тълкуване и прилагане. Да се даде възможност на съдебния изпълнител да конституира в процеса други лица извън посочените в

21 Виж Сталев, Ж., и колектив. Българско гражданско процесуално право, Сиела, 2012, с. 972, и Иванов, Д. Дискусионни въпроси в изпълнителния процес – 2. Електронен портал „Грамада“, достъпно към 11.09.2018 г. на <http://gramada.org>.

22 Това е посочено в мотивите по т. 1 на ТР № 3/2015 от 10.07.2017 г. по тълк. д. № 3/2015 г., ОСГТК на ВКС.

изпълнителния лист и закона, би означавало да му придадем правораздавателни функции, които законът не предвижда и които са изключително право на съда. Този проблем може да възникне и в други хипотези на солидарната отговорност, при които кредиторът сам решава дали да предяви претенцията си към един или повече от солидарните длъжници и ще може да предприеме изпълнителни действия само срещу този длъжник срещу когото е провел успешно съдебно производство и се е снабдил с изпълнителен лист. В тези случаи обаче невъзможността да се провеждат изпълнителни действия срещу солидарните длъжници срещу които не е било проведено съдебно производство, е резултат от личното решение на кредитора. Той по собствена воля е решил да не провежда съдебното производство срещу някой от солидарните длъжници, поради което е оправдано законът да не допуска възможност изпълнителният лист, с който се е снабдил кредитора, да се приведе в действие спрямо неосъдените солидарни длъжници. Особеното е, че в други хипотези на предвидена в закона солидарна отговорност на трети лица за задължения на основния длъжник (чл. чл. 49, 50, 53 ЗЗД, чл. 304 ТЗ) или на уговорена между кредитора и солидарния длъжник (при поръчителство например), кредиторът се снабдява с още един длъжник, без това да е свързано пряко с правоприемство, с намаляване на имуществото на основния длъжник или с неговото прекратяване като правен субект, което може да се случи при преобразуване. Тази солидарна отговорност само **ползва кредитора** и нейната цел е да му предостави **допълнителна възможност за удовлетворяване на вземането си**, освен тази с която вече разполага, а именно да се удовлетвори от имуществото на основния си длъжник. Тази солидарна отговорност има **обезпечителен** характер. За разлика от нея солидарната отговорност по чл. 263л, ал. 1 и ал. 2 е предвидена не толкова, за да даде допълнителна възможност (гаранция, обезпечение) на кредитора да удовлетвори вземането си, а за да може тази нова възможност **да замести възможността от която кредиторът против волята му е лишен поради проведеното преобразуване**, а именно да се удовлетвори от имуществото на своя длъжник-преобразуващото се дружество, което може и да е прекратено в резултат на преобразуването и вече да не съществува като правен субект.

Солидарната отговорност по чл. 263л, ал. 1 и 2 възниква в един по-късен момент след вписване на преобразуването в търговския регистър. Това е последваща защита на кредиторите след преобразуването. При преглед на други хипотези, в които законът предвижда възникване на солидарна отговорност на няколко длъжника по силата на закона (чл. чл. 49, 50, 53 ЗЗД, чл. 304 ТЗ), се установява че това са все хипотези, в които солидарната отговорност възниква едновременно с възникване на вземането. Това означава, че кредиторът е наясно още от момента на възникване на задължението с правото си при неизпълнение да предяви иск срещу основния, някои или всички солидарни длъжници.

Солидарната отговорност по чл. 263л, ал. 1 и 2 обаче възниква по силата на закона в един по-късен момент, когато кредиторът вече може да е провел осъдително съдебно производство срещу преобразуващото се дружество, без въобще да предполага, че след това против неговата воля длъжникът му може да се окаже, че не съществува, защото е прекратен при преобразуването или че не притежава никакво имущество, защото то е прехвърлено към друго дружество-правоприемник. Към момента на провеждане на осъдителното производство, за кредитора не съществуват други солидарни длъжници. Невъзможността издаденият срещу един от солидарните длъжници изпълнителен лист да бъде приведен в изпълнение е оправдана, когато още при започване на осъдителното съдебно производство, кредиторът не е привлякъл като ответник някой или всички солидарни длъжници, въпреки че е могъл. Оправдана е също и когато солидарната отговорност е възникнала по съглашение с кредитора (чл. чл. 101, 102 ЗЗД) като допълнително обезпечение на кредитора, което **само го ползва** без да засяга негативно интереса му и правата му спрямо основния длъжник. Когато обаче кредиторът не е могъл да проведе съдебното производство срещу някой от солидарните длъжници, защото солидарната отговорност е възникнала след приключване на съдебното производство срещу основния длъжник и когато смисълът на закона е тази солидарна отговорност да **замести** отговорността на основния длъжник (това особено ясно личи при прекратено дружество-длъжник), не е оправдано кредиторът да бъде принуден да проведе ново осъдително съдебно производство, само за да се снабди с изпълнителен лист срещу дружествата-правоприемници при преобразуването. В този случай солидарната отговорност има повече характера на **заместваща**, а не на **обезпечаваща** отговорност, което е особено явно при прекратяване на преобразуващото се дружество.

За да се защити кредитора срещу прехвърляне на имуществото на своя длъжник в резултат на преобразуване, би могъл да поиска налагане на обезпечителни мерки върху имуществото на длъжника си – дружеството, което ще се преобразува. В този случай наложените възбрани и запори ще доведат до непротивопоставимост на кредитора на извършеното по силата на преобразуването прехвърляне на права от преобразуващото се дружество на дружествата-правоприемници. Това ще даде възможност на кредитора да поиска извършване на изпълнителни действия срещу имуществото, върху което са наложени обезпечителните мерки, независимо че то е прехвърлено на друго дружество в резултат на преобразуването. Прехвърлянето на имуществото в резултат на преобразуване не може да се противопостави на кредитора, който е наложил обезпечителни мерки преди прехвърлянето, поради което това имущество се счита за имущество на длъжника посочен в изпълнителния лист и няма пречка да се насочат изпълнителни действия срещу него. Ако преобразуващото се дружество-длъжник обаче е прекратено в резултат на

преобразуване, въобще няма да може да се образува изпълнително дело и да започнат действия по принудително изпълнение. Дори кредиторите да са наложили обезпечителни мерки върху имуществото на преобразуващото се дружество, те няма да могат да образуват изпълнително дело срещу прекратеното дружество. То е престанало да съществува в правния мир, загубило е своята правосубектност и процесуалната си правоспособност да участва като страна по заведени срещу него дела. Тъй като правосубектността е процесуална предпоставка от категорията на абсолютните, то загубата ѝ не позволява започването на изпълнителен процес. Изпълнителното производство не може да започне при несъществуващ длъжник по изпълнителния титул. Освен това, при несъществуващ длъжник, не могат да се предприемат и изпълнителни действия и спрямо лицата дали своя вещ в залог или ипотека, въпреки че те са обхванати от кръга на лица по чл. 429, ал. 3, спрямо които изпълнителния лист има действие²³. Тези лица отговарят за чужд дълг, а не на лично основание, поради което и по отношение на предоставеното от тях като обезпечение имуществото не могат да се извършват изпълнителни действия при несъществуване на длъжника по изпълнителния лист. В този случай кредиторът може да разчита само на прилагането по аналогия, което прави ВКС в цитираното решение и да започне изпълнителни действия спрямо дружествата-правоприемници.

Възниква и друг въпрос – дори кредиторът да е успял да наложи обезпечителни мерки върху имуществото на преобразуващото се дружество преди вписване на преобразуването, означава ли това че изпълнителни действия ще могат да бъдат предприети само по отношение на това имущество, но не и по отношение на други активи на дружеството-правоприемник придобити след преобразуването или такива, които е притежавало преди преобразуването в хипотезата на приемащо дружество, съществувало по-рано. По силата на предвидената солидарна отговорност на дружеството-правоприемник, то отговаря с цялото си имущество, а не само с имуществото придобито от преобразуващото се дружество, макар размера на отговорността да е ограничен до размера на придобитите права съгласно чл. 263л, ал. 1 ТЗ. Дали може кредиторът да насочи изпълнението срещу друго имущество на дружеството-правоприемник, извън това върху което са наложени обезпечителните мерки, след като то не е длъжник по изпълнителния лист. Възможно е имуществото върху което са наложени обезпечителни мерки преди вписване на преобразуването да е трудно ликвидно и кредиторът да не може да събере вземането си. Съгласно чл. 263л, ал. 3 във вр. с чл. 263к ТЗ, в случаите на разделяне и отделяне при които се прехвърля имущество към съществуващо дружество, както и при вливане и сливане, се прилагат правилата на чл. 263к за

23 Така Решение от 25.09.2017 г. на Окръжен съд – Кюстендил по в. гр. д. № 348/2017 г.

отделното управление, т.е. в този срок кредиторите на преобразуващото се дружество и на дружеството-правоприемник могат да се удовлетворят само от имуществото принадлежало на техния длъжник. След изтичане на срока от 6 месеца, отделното управление приключва и всички кредитори, независимо дали вземанията им са възникнали преди или след преобразуването и независимо дали са били кредитори на преобразуващото се дружество или на дружеството-правоприемник, могат да насочат претенциите си спрямо цялото имущество на приемащото дружество²⁴. Считам, че няма пречка кредитор да насочи изпълнението и към имущество придобито от дружеството-правоприемник след вписване на преобразуването.

При преобразуване чрез промяна на правната форма, законът не предвижда особени правила за отговорност на новоучреденото дружество и защита на кредиторите. Съгласно чл. 264з, ал. 2 с вписване на преобразуването чрез промяна на правната форма, всички права и задължения на преобразуващото се дружество преминават изцяло върху новоучреденото. Новоучреденото дружество се явява универсален правоприемник на преобразуващото се дружество, но същевременно и представлява ново юридическо лице, нов правен субект. Съгласно чл. 120 от Наредба № 1 от 14.02.2007г. за водене, съхраняване и достъп до ТРРЮЛНЦ при вписване на промяната на правната форма, новоучреденото дружество получава и нов ЕИК, под който се вписва в търговския регистър. Преобразуващото се дружество се прекратява без ликвидация²⁵. Ако кредитор разполага вече с издаден

24 Споделям корективното тълкуване, предложено от Григор Григоров, който счита, че срокът от 6 месеца не следва да се счита изтекъл, ако вземанията на кредиторите не са удовлетворени или обезпечени. В противен случай дружеството-правоприемник може да не удовлетвори вземанията или да не ги обезпечи в 6-месечния срок и по този начин да се заобиколи предвидената в чл. 263к защита – виж Григоров, Гр. Цит съч.

25 В тази връзка не мога да се съглася изцяло с изложеното в Решение № 159/06.07.2017 г. по дело № 4520/2016 г. на ВКС, ГК, IV г. о., в което се застъпва тезата, че преобразуването чрез промяна на правната форма води до промяна на вида на дружеството без да възниква нов правен субект. Съдът е приел, че се касае за едно и също юридическо лице, което до вписване на преобразуването в търговския регистър има една правноорганизационна форма, а след това придобива друга, като правата и задълженията преминават изцяло и без промеждутък от време върху новоучреденото дружество. В чл. 264, ал. 1 ТЗ ясно е посочено, че новоучреденото дружество става правоприемник на преобразуващото се, което от своя страна се прекратява без ликвидация. Преобразуването чрез промяна на правната форма е свързано с преминаване на права и задължения от преобразуващото се към новоучреденото дружество, което има същия материален и персонален състав като преобразуващото се (прекратеното), но е ново юридическо лице, различно от преобразуващото се. Следва да се отбележи, че идеята на законодателя е била да запази правосубектността, но този извод не следва ясно от разпоредбите на закона. Буквалният прочит налага извод за ново юридическо лице, поради което *de lege ferenda* е необходима една разпоредба, която да каже, че

изпълнителен лист срещу преобразуващото се дружество, какви действия би могъл да предприеме. Допустимо ли е изпълнителният лист издаден срещу преобразувалото се вече дружество, да бъде изпълняван срещу новоучреденото дружество, което е негов универсален правопримемник. Ако следваме логиката в цитираното решение на ВКС би било допустимо, но от гледна точка на текста на чл. 429 ГПК, мисля че това не е така.

Ще може ли да се приложи чл. 227 ГПК, за да се обоснове привеждане в изпълнение на изпълнителен лист в полза или срещу дружество-правопримемник. На този въпрос следва да се отговори отрицателно. Съгласно т. 106 от ТР № 4/2013 г. от 18.06.2014 г. правилото за правопримемство в процеса по чл. 227 намира приложение и при заповедното производство. От друга страна, чл. 406, ал. 4 ГПК и т. 7 от ТР № 4/2013 г. от 18.06.2014 г. предвиждат прилагане в производството по издаване на изпълнителен лист и в заповедното производство на разпоредбите на чл. чл. 247, 250 и 251 ГПК. В правната теория и практика се приема, че изпълнителният процес е продължение на исковия процес и неговите правила следва да се прилагат, като се вземат предвид особеностите на изпълнителния процес. Разпоредбите на чл. 429 ГПК обаче налагат извода, че чл. 227 ГПК не може да се прилага, когато става дума за определяне на кръга на длъжниците по изпълнителния лист. Лицата, срещу които и в полза на които може да се приведе в действие изпълнителния лист са посочени в чл. 429 ГПК.

Следователно, можем да възприемем или прилагането по аналогия, което прави ВКС или да приложим стриктно чл. 429 ГПК, съгласно който субективните предели на изпълнителния лист издаден срещу преобразуващото се дружество преди вписване на преобразуването, не обхващат дружествата-правопримемници²⁶. Второто обаче би означавало, че спрямо тях няма да могат да се предприемат действия по принудително изпълнение, въз основа на изпълнителен лист издаден срещу преобразувалото се дружество. Ако бъде образувано изпълнително дело срещу тях след вписване на преобразуването и бъдат предприети спрямо тях изпълнителни действия въз основа на изпълнителен лист издаден срещу преобразувалото се вече дружество, те ще имат правното положение на трети лица и ще разполагат с процесуалните права по чл. 435, ал. 4 и чл. 440 ГПК, а не с правата на длъжника по чл. 435, ал. 2.

Включването на наследниците и частните правопримемници на вискателя в субективните предели на изпълнителния лист (чл. 429, ал. 1 и ал. 2 ГПК)

преобразувалото се дружество и приемащото дружество са едно и също юридическо лице без промяна в субектността.

26 Така Определение № 1607 от 16.05.2017 г. по в. г. д. № 1573/2017 г. на Софийски апелативен съд, Гражданска колегия; Определение № 5041 от 3.12.2013 г. по т. д. № 2188/2013 г. на I състав на Окръжен съд – Варна; Решение № 1439 от 2.7.2013 г. по гр. д. № 1981/2013 г. на IV състав на Окръжен съд – Варна.

съответства *частично* на субективните предели на силата на пресъдено нещо посочени в чл. 298, ал. 2 ГПК²⁷. Казвам *частично*, тъй като частните правоприемници на длъжника (например при преобразуване чрез разделяне и отделяне) и универсалните правоприемници на длъжника и кредитора не са посочени в чл. 429 ГПК, освен ако не приемем, че са обхванати от понятието „наследници“, което не ми се струва коректно. Разпоредбата на чл. 298, ал. 2 говори за *всички правоприемници*. Силата на пресъдено нещо обвързва правоприемниците на страните, когато правоприемството е настъпило по време на висящ процес или след влизане в сила на изпълнителното основание.

Във връзка с горното трябва да се обърне внимание и на чл. 229, ал. 2 ГПК. В случай на смърт на някоя от страните в процеса **след приключване на съдебното дирене**, производството се спира за конституиране на правоприемниците по реда на чл. 230 ГПК във вр. с чл. 229, ал. 1, т. 2, **но след постановяване на решението** (правилото на чл. 229, ал. 1, т. 2 за спиране на делото при смърт на страна се прилага по аналогия и при прекратяване на юридическо лице). Участието на правосубектни и процесуално правоспособни страни (съществуващи в правния мир правни субекти – физически или юридически лица) в съдебния процес е положителна процесуална предпоставка от категорията на абсолютните и за нея съдът следи служебно от момента на предявяване на иска до момента на постановяване на съдебното решение. Поради това, в случай на смърт на някоя от страните по делото, настъпила след подаването на исковата молба в съда и преди влизането в сила на съдебното решение, съдът спира производството на основание чл. 229, ал. 1, т. 2 от ГПК и предприема процесуалните действия по реда на чл. 230 ГПК за да конституира на мястото на починалата страна нейните процесуални правоприемници, и по този начин да обезпечи тяхното по-нататъшно реално участие в процеса. Ако починалата страна-ищец е физическо лице и решението е постановено в нейна полза и влезе в сила, било защото съдът не е спрял производството и не е предприел мерки по чл. 230, ал. 1 ГПК преди изтичане на срока за обжалване²⁸, било защото след конституиране от съда на правоприемниците-ищци никой не е обжалвал решението и то е влязло в сила, няма пречка наследници да се ползват от издадения в полза на починалия ищец изпълнителен лист, защото това е предвидено в чл. 429 ГПК. Няма пречка и изпълнителния лист да се изпълнява

27 Така Решение № 8250 от 14.11.2016 г. на СГС по в. гр. д. № 10784/2016 г. Обвързаността на приобретателя на длъжника от формираната сила на пресъдено нещо не е равнозначна на подчиненост на изпълнителната сила на решението. Тази обвързаност се изразява в забраната да се пререшава спора за материалното право (чл. 299 ГПК), но субективните предели на изпълнителния лист са ясно очертани в нормата на чл. 429, ал. 2 ГПК – в тях не попада частният правоприемник на осъдения ответник.

28 В тази хипотеза, макар и недопустимо, решението влиза в сила и подлежи на изпълнение – така Решение № 86/03.04.2015 г. по дело № 5563/2014 г. на ВКС, ГК, IV г. о.

срещу наследниците на починала страна-ответник, когато смъртта е настъпила след приключване на съдебното дирене и решението е постановено срещу вече починалата страна. Тази възможност произтича от чл. 429, ал. 1 и ал. 2 ГПК. Ако „починалата“ страна-ищец е преобразувало се търговско дружество и ако съдът не е конституирал правоприемниците, след влизане в сила на изпълнителното основание правоприемниците ще могат да се ползват от издаден изпълнителен лист, само на основание „прилагане по аналогия“, което приема ВКС. Същото важи и ако „починалото“ дружество е ответник по делото.

Целта на изключението по чл. 229, ал. 2, изр. 2 е да се постигне процесуална икономия и бързина, като се постанови съдебно решение и едновременно с това се обезпечи правото на правоприемниците да участват по-нататък в съдебния процес, чрез възможността им да обжалват постановеното решение пред горната инстанция²⁹. Ако обаче решението не бъде обжалвано и влезе в сила, тази „бързина и процесуална икономия“ могат да се окажат препятствие пред правоимащите, когато се опитат да започнат принудително изпълнение в полза или срещу правоприемниците на прекратено при преобразуване търговско дружество-страна по делото. Затова ми се струва, че постановяването на решението преди спиране на производството не е целесъобразно при настоящата уредба на чл. 429 ГПК.

Заклучение

Изложеното по-горе налага извода за празнота в закона. Липсва правна уредба относно правните последици на преобразуването в контекста на въпроса за субективните предели на изпълнителния лист. Едно възможно решение е изменение в чл. 429, ал. 1 и ал. 2 ГПК и разширяването на субективните предели на изпълнителния лист, като се обхванат всички правоприемници (не само наследниците и частните правоприемници на кредитора), така както това е сторено в чл. 210, ал. 1, т. 2 ДОПК. В този случай обаче възниква проблемът с ограниченията в размера на отговорността, която законът предвижда в някои случаи като например в чл. 263л, ал. 1 ТЗ. Съдебният изпълнител ще трябва да определи размера на отговорността на всеки длъжник-правоприемник до размера на получените права. Би могло да се предвиди съдебен контрол на неговия акт чрез възможност за обжалването му пред Окръжен съд и право да се иска спиране на изпълнението по реда на чл. 436 – 438 ГПК. Мисля, че това би било оправдано поради възможната необходимост от съдебна проверка на определения от съдебния изпълнител размер на отговорността на дружествата-правоприемници. Едновременно с това съдебният изпълнител ще носи и отговорност за причинените вреди при неправилно определяне на този размер съгласно чл. 441 ГПК.

29 Така Определение № 571/06.12.2017 г. по дело № 1943/2017 г. на ВКС, ГК, I г. о.

С оглед на справедливостта, процесуалната икономия и на основание чл. 5 ГПК, мисля, че трябва до изменение на закона да се признае правото на съдебния изпълнител да предприема изпълнителни действия в полза или срещу правоприемници на преобразували се дружества, посочени като кредитор или длъжник в изпълнителния лист, *но не във всички хипотези*. Въпреки необходимостта от стриктно тълкуване на чл. 429 ГПК, не бива да се допуска засягане на правата на кредиторите от правилата за субективните предели на изпълнителния лист, при положение, че те не разполагат с възможност да се противопоставят на преобразуването³⁰. С оглед на справедливостта следва да се приеме, че като длъжник по изпълнително дело може да се конституира дружество-правоприемник, което е придобило задължение по силата на настъпило универсално правоприемство при сливане или вливане. Следва също да се приеме, че изпълнителният лист може да бъде изпълняван срещу правоприемник на преобразувалото се чрез разделяне или отделяне дружество-длъжник, когато това дружество-правоприемник е придобило съгласно договора или плана за преобразуване конкретното задължение. В този случай то отговаря неограничено за цялото задължение (чл. 263л, ал. 2). Това *не* следва да се допуска спрямо дружествата-правоприемници при разделяне или отделяне, на които конкретното задължение не е разпределено с договора или плана за преобразуване (чл. 263л, ал. 1), при което е необходимо да се определи размера на отговорността им. Това право не следва да се признава на съдебния изпълнител *de lege lata*, поради липса на възможност за обжалване на такъв негов акт. *Кредиторът ще трябва да проведе ново осъдително производство за осъждане на дружеството-правоприемник*. Също така следва да се приеме, че като вискател по изпълнително дело може да се конституира дружество-правоприемник, което е придобило при сливане или вливане (универсално правоприемство) вземане от преобразувалото се дружество, както и дружествата-частни правоприемници на преобразувалото се дружество в хипотезите на разделяне и отделяне. Чл. 429 ГПК предвижда действие на изпълнителния лист спрямо частните правоприемници на вискателя.

* * * * *

Студията е публикувана за пръв път в сборник Научни трудове на Института за държавата и правото при БАН. София. с. 196 – 230. ISSN: 1314-6459. Том XVII, 2018 г. Тук студията се публикува с някои изменения и допълнения с оглед на нова съдебна практика.

30 Така Определение № 2549 от 09.08.2018 г. по в. ч. гр. д. № 2678/2018 г. по описа на Апелативен съд – София, Гражданско отделение, 7-и състав.